

شناختن بر موقوفه مستر استند آمریکایی در کرمانشاه

ستار کرمی^۱

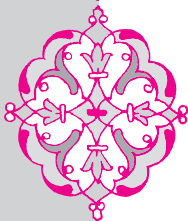
چکیده:

وقف نه تنها از بُعد اقتصادی و اجتماعی دارای کارکرد می باشد بلکه در بُعد فرهنگی نیز بسیار حائز اهمیت است که یکی از مصادیق بارز آن ساخت مدارس دارالایتام توسط واقفین می باشد. این مراکز فرهنگی، علاوه بر نگهداری از کودکان بی سرپرست، به تعلیم و تربیت آنان پرداخته و آن ها را باسواد نموده اند.

مستر فرانس مورلی استند آمریکایی که در حدود سال ۱۳۰۰ ش در استان کرمانشاه فعالیت داشته، در روستای قلعه از توابع دهستان درود فرمان کرمانشاه اقدام به خریداری اراضی و باغات روستا نموده و وقف در جهت تأمین مخارج پرورشگاه دارالایتام که توسط وی در روستا احداث شده می نماید. در این نوشتار، موقوفه مستر استند، پیشینه واقف و شرح فعالیت های او هر چند به صورت گذرا بررسی می شود.

کلیدواژه ها:

وقف، موقوفه، مستر استند، دارالایتام، استند آباد.

مقدمه

ساخت پرورشگاه و دارالایتام از جمله مواردی است که همواره مورد توجه واقفان بوده و در مناطق مختلف کشور شاهد مراکزی تحت این عناوین می‌باشیم. نکته قابل ذکر وقف دارالایتام، جمع‌آوری افراد بی‌سرپرست از نقاط مختلف استان کرمانشاه و تعلیم و تربیت آن‌ها در این مرکز توسط فردی آمریکایی در حدود سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۶ش و نهایتاً اعزام تعدادی از آن‌ها به کشورهای آلمان، ایتالیا و آمریکا می‌باشد. لذا در این نوشتار، به بررسی پیشینه و سوابق واقف در استان کرمانشاه، معرفی موقوفه مستر استند، سابقه حضور مستر استند در دهستان درود فرامان، شناخت اجمالی محدوده و نهایتاً بررسی وضع موجود موقوفه پرداخته شده است.

گذری بر پیشینه و فعالیت‌های مستر استند آمریکایی در کرمانشاه

کشور ایران به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی خود به‌عنوان پل ارتباطی جهان مطرح بوده و در ادوار مختلف مورد توجه قدرت‌های خارجی بوده تا بتوانند ضمن نفوذ و جلب توجه مردم برای خود جایگاهی در کشور کسب کنند. به همین منظور در طول تاریخ شاهد حضور اتباع بیگانه با القاب و عناوین مختلف می‌باشیم. این افراد با روش‌های گوناگون سعی در جلب اعتماد مردم جهت دستیابی به اهداف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور مورد نظرشان داشته‌اند.

سرزمین کرمانشاهان گذشته از موقعیت خاص طبیعی، جغرافیایی و دارا بودن منابع سرشار زیر زمینی از لحاظ تاریخی نیز از قدیمی‌ترین مناطق کشور به شمار می‌رود و از دیرباز دارای تمدن و فرهنگی درخشان بوده است.^۲

آنچه محرز است مستر استند در پوشش یک کشیش آمریکایی از عوامل نشان‌دار دولت آمریکا در غرب کشور بوده است و با نام‌های گوناگونی شناخته شده است.^۳ پیشینه حضور مستر استند آمریکایی در کرمانشاه به سال‌های بعد از انقلاب

مشروطیت مربوط می‌باشد و در سال ۱۲۸۹ ش جهت احداث مریض‌خانه به کرمانشاه سفری داشته است.

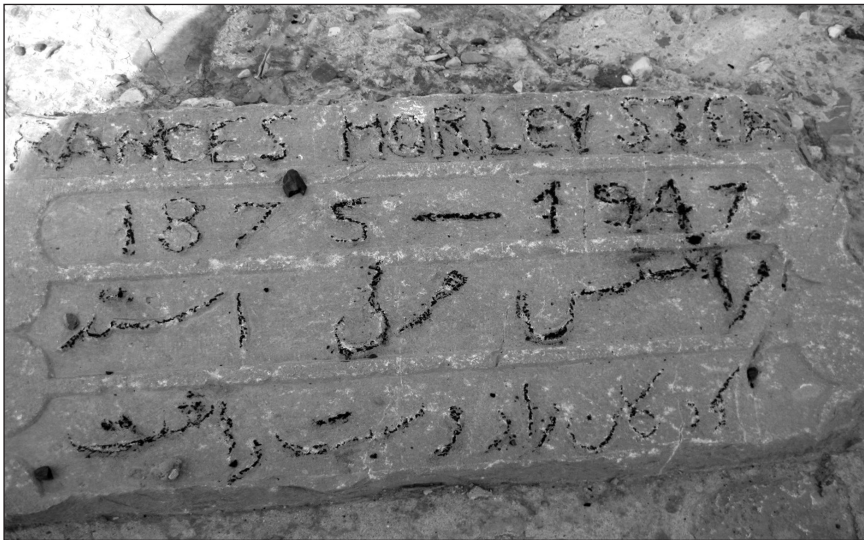
در سال ۱۲۹۵ ش خانم میسز استد (مادر مستر استد) بیمارستان مسیح در کرمانشاه را افتتاح نمود. پس از فوت وی به سال ۱۳۰۱ ش، دکتر پاکارد به ریاست مریض‌خانه منصوب و بعد از ۲۱ ماه توقف در کرمانشاه عازم تهران شد. سپس دکتر باسدیگر به جای وی منصوب گردید و تا سال ۱۳۰۵ ش ریاست مریض‌خانه را بر عهده داشت. در این سال دکتر باسدیگر به رشت اعزام و مجدداً دکتر پاکارد از تهران به کرمانشاه مراجعت و عهده‌دار ریاست بیمارستان گردید.

پس از فوت خانم میسز استد در سال ۱۳۰۱ ش، میس بنت مسئولیت اداره دارالایتام تا سال ۱۳۰۴ ش را بر عهده می‌گیرد. در این سال دارالایتام منحل و از تعداد ۶۰ نفر اطفالی که در آنجا بودند، ۱۳ نفر را به دارالایتام تبریز و ۷ نفر را به مدرسه آمریکایی همدان اعزام و مابقی را تحویل بستگان دادند.^۴

قبر دکتر میسز استد (خانم حکیم) مادر مستر استد با تاریخ وفات ۱۹۲۲ م / ۱۳۰۱ ش در روستای استداآباد

قبر فرانس مورلی استد واقف روستای استدآباد (تولد ۱۸۷۵ / وفات ۱۹۴۷م) که بر سنگ قبر وی عبارت کودکان را دوست داشت نوشته شده است. این قبر در کنار قبر میسیز استد در روستای استدآباد واقع است.

موقوفه مستر استد آمریکایی

مستر فرانس مورلی استد آمریکایی در سال ۱۳۰۹ش به اداره ثبت اسناد و املاک کرمانشاهان اعلام کرده که دو دانگ الی ربع مفروز از کل شش دانگ مزرعه درود فرامان به انضمام دو دانگ الی ربع دانگ مشاع از قنات اختصاصی مزرعه مزبور و حقایقه از رودخانه قره سو به وسیله تلمبه که مقصود اینجانب از ثبت ملک مذکور این است این ملک را وقف بر مدرسه دارالایتام نموده و مادام الحیات تولیتش با خو من می باشد و عنوان ملک شخصی نبوده و نیست و در نامه ای نیز که به اداره معارف و اوقاف کرمانشاهان صادر گردیده آمده است: در خصوص ملک فرامان که تعلق به من دارد وقف دارالایتام نموده ام یک قطعه شش دانگی با ساختمانش، چهار پارچه باغ و یک آبادی لب رودخانه برای تلمبه که دارای پنج خانوار می باشد و قسمتی از قنات که از ۱۸ سهم، ۷ سهم مال این ملک می باشد.^۵

پرورشگاه دارالایتام مستر استد آمریکایی در روستای استدآباد

سابقه حضور و فعالیت‌های مستر استد در دهستان درود فرامان

در سال ۱۳۰۲ش مستر استد آمریکایی زمینی در دهستان درود فرامان (روستای قلعه) خریداری و اقدام به تعلیم زراعت و تربیت اطفال کرد. با ساختن پرورشگاه به جمع‌آوری کودکان بی‌سرپرست و یتیم پرداخته و تعداد ۵۰ کودک بی‌سرپرست از مناطق هرسین، کاکاوند، درود فرامان و روستاهای اطراف کرمانشاه و ماهیدشت به این مرکز انتقال داده شد. در این پرورشگاه با هزینه‌ای که مشخص نبود از چه محل و به‌وسیله چه کسانی یا سازمانی تأمین می‌شد، کودکان را بزرگ کرده و به تدریج به تبلیغ دین مسیح می‌پرداختند. در سال ۱۳۲۶ش مستر استد درگذشت و در روستای استدآباد به خاک سپرده شد و پس از او همسرش خانم جنی کروز بنا بر وصیت مستر استد اداره پرورشگاه تا زمان اقامت در ایران را بر عهده می‌گیرد. خانم جنی کروز نیز آقای هیدن برک را وکیل خود در اداره امور پرورشگاه و اراضی و باغات پس از ترک اقامت در ایران انتخاب می‌نماید.

از سال ۱۳۲۶ش به بعد که افراد یتیم پرورشگاه به سن بلوغ رسیده بودند تعدادی از آن‌ها در همان محل با هم ازدواج کرده و به تهران و سایر شهرستان‌ها فرستاده

شدند و حتی عده‌ای از آن‌ها به آلمان، ایتالیا و آمریکا اعزام شدند. پس از آن کار پرورش کودکان بی سرپرست متوقف و اقدام به تبلیغات مذهبی کردند به طوری که در زمان یکی از میسیونرهای آمریکایی به نام مستردون که احتمالاً آخرین مسئول پرورشگاه روستای فرامان بوده است تبلیغ مسیحیت به اوج خود می‌رسد. در این زمان با نمایش فیلم و تأمین مایحتاج و وسایل امرار معاش برای فقرا توجه آنان را به خود جلب کرده و عده‌ای جذب مجالس تبلیغی آمریکایی‌ها شدند ولی تمام اهالی روستا از تبلیغات مذهبی آمریکایی‌ها استقبال نمی‌کردند و همان گونه که ذکر شد تعدادی از افراد فقیر و نیازمند جامعه روستایی از موضوع استقبال کردند تا جایی که اهالی روستای فرامان و روستاهای اطراف از اعمال غیر اسلامی آمریکایی‌ها ناراحت شده و با آن‌ها درگیر می‌شوند و به دنبال آن عوامل رژیم پهلوی چند تن از روستاییان را دستگیر کرده و از آنان تعهد می‌گیرند که در کار آمریکایی‌ها دخالت نکنند.^۶ لازم به ذکر است که فعالیت آمریکایی‌ها مربوط به قبل از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی می‌باشد.

شناخت اجمالی محدوده مورد مطالعه

روستای استدآباد (قلعه سابق) از توابع دهستان درود فرامان جز بخش مرکزی کرمانشاه و در فاصله تقریبی ۵۰ کیلومتری در شرق کرمانشاه واقع شده است. این روستا که به نام واقف آن فرانس مورلی است شناخته شده، در حال حاضر دارای حدود ۳۰ خانوار و جمعیتی معادل ۱۲۰ نفر می‌باشد از جمله فعالیت‌های روستایی محدوده می‌توان به کشاورزی، دامداری، باغداری و... اشاره نمود.

وضع موجود موقوفه مستر استند

موقوفه مستر استند به تولیت امانت متصرفی اداره کل اوقاف و امور خیریه کرمانشاه می‌باشد. با توجه به این که پرورشگاه روستای استدآباد در حال حاضر

فاقد کارکرد و به صورت متروکه می‌باشد درآمد حاصل از موقوفه صرف هزینه نگهداری از کودکان بی سرپرست در موسسات خیریه دیگر می‌گردد.

نتیجه گیری

وقف یکی از بادوام‌ترین مظاهر انفاق، احسان و نیکوکاری نسبت به مردم و خدمت به مصالح جامعه و زمینه‌ساز توسعه علمی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است.

اولین و مهم‌ترین کارکرد وقف در جامعه اسلامی از گذشته‌های دور تاکنون کارکرد آموزشی و فرهنگی بوده است به عبارتی تنوع در وقف اعم از رقباتی که وقف می‌شود و یا نحوه مصرف و انتفاع از مال موقوفه آن قدر زیاد است که خود آن بهترین دلیل بر تنوع سلیقه فرهنگی واقفان می‌باشد.

حمایت از افراد بی سرپرست از جمله مواردی است که همواره مورد توجه خیرین بوده است لذا در طول تاریخ شاهد تأسیس مراکز فرهنگی تحت عناوین: پرورشگاه، شیرخوارگاه و دارالایتام در مناطق مختلف کشور می‌باشیم.

موقوفه مستر استدر استان کرمانشاه نیز که مربوط به سال ۱۳۰۰ش می‌باشد از جمله مراکزی است که در گذشته در امر پرورش و تعلیم و تربیت افراد بی سرپرست ایفای نقش نموده است و با توجه به این که وقف مذکور در مملکتی اسلامی حادث گردیده حکم وقف بر آن ساری و جاری می‌باشد و به دلیل این که در سنت حسنه وقف توجه و احترام به نیت واقف بسیار حایز اهمیت است می‌توان با رعایت جوانب شرعی اقدام به بازسازی، مرمت و راه‌اندازی بنا نموده و درآمد حاصل از مزارع و باغات را صرف هزینه و نگهداری از افراد بی سرپرست در همان پرورشگاه نمود.

پی‌نوشت‌ها:

۱. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی
۲. کرمانشاهان و تمدن دیرینه آن، ص ۹۵
۳. زندگان عرصه عشق، ص ۱۱۹
۴. همان، ص ۱۱۵
۵. همان، ص ۱۰۹
۶. همان، ص ۱۱۸

منابع:

۱. کرمانشاهان و تمدن دیرینه آن، ایرج افشار سیستانی، انتشارات زرین، جلد دوم، ۱۳۷۱.
۲. زندگان عرصه عشق (مجموعه اسناد وقفی اداره کل اوقاف و امور خیریه استان کرمانشاهان، شرح حال واقفان؛ به انضمام تشریح تاریخ سیاسی، اجتماعی و اقتصادی وقف استان)، اردشیر کشاورز، کرمانشاه، انتشارات طاق بستان، سه جلد. ۱۳۸۲.